

TEKST 137: Beretninger om de muslimske styrkers hærgen, slaget ved Poitiers og tiden derefter

5 *Beretninger om muslimernes angreb på Frankerriget og slaget ved Poitiers kendes fra flere mid-*
delalderlige overleveringer. Den ældste beretning om slaget ved Poitiers findes i en anonym la-
tinsk krønike, forfattet af en kristen spanier i år 754. Krønikens ophavsmand er omstridt, men
identificeredes tidligere med en Isadore af Beja (eller Isadore Pacensis). I Fredagars krønike næv-
nes slaget ved Poitiers ligeledes. Krøniken er skrevet af flere forfattere over længere tid og slutter i
året 768. Af de noget senere muslimske beretninger bringes her uddrag af 'Abd al-Hakam (d.871),
Ibn al-Athir (d. 1234) samt en længere beretning fra en unavngiven arabisk krønike, muligvis
10 *forfattet af Ibn al-Abbar (1199-1260), der dog bygger på ældre arabiske kronikører.*

Muslimske angreb på Frankerriget stoppede ikke efter slaget ved Poitiers, men fortsatte langt op
i 900-tallet. I år 887 erobrede muslimer fra Spanien den gamle romerske bjergfæstning Fraxi-
netum i nærheden af det nuværende St. Tropez. Herfra sendte de plyndringstogter ud mod kristne
klostre og byer i hele Provence og Rhindal-området. I år 972 tog muslimer fra Fraxinetum-
15 *fæstningen abbed Maieul fra Cluny-klosteret som gidsel. Munken Syrus af Cluny forfattede mellem*
år 1000-1010 en beretning om denne gidseltagning.

[Krøniken fra 754:]

20 Idet Abderrahman¹ så landet blive opfyldt af sin hærs store mængde, krydsede han Pyrenæer-
ne, drog igennem de snævre bjergpas og sletterne, således at han hærgende og dræbende
trængte direkte ind i frankernes lande. Han kom i kamp med hertug Eudes [af Aquitanien]² på
den anden side af Garonne og Dordogne³ og slog ham på flugt. Så aldeles [blev han slået], at
25 Gud alene kendte antallet af dræbte og sårede.⁴ Herefter optog Abderrahman forfølgelsen af
Eudes. Han ødelagde paladser [fæstninger], brændte kirker og forestillede sig, at han kunne
plyndre St. Martin af Tours' basilika. Det var på det tidspunkt, at han befandt sig ansigt til an-
sigt med herren af Austrasien, Karl⁵ – en mægtig kriger fra sin ungdom, oplært i alle krigssitua-
tioner.

30 I næsten syv dage vogtede de to hære på hinanden, idet de spændt ventede på tidspunktet for
deltagelsen i kampen. Endelig gjorde de klar til kamp. Og under kampens rystelser lignede
mændene fra nord det nordlige hav, der ikke kunne flyttes. Fast stod de, den ene tæt på den
anden, idet de således dannede et bolværk af is. Og med mægtige slag af deres sværd huggede
de araberne ned. Sammentømret i en enhed omkring deres hærfører modstod folkene fra Au-
35 strasien alt foran sig. Deres utrættelige hænder førte deres sværd ned til brystet [på deres
fjende].

¹ *Abderrahman*: dvs. Abdul Rahman Al Ghafiqi, der var maurisk emir og hærfører, der ledte felttoget i 732

² *Eudes* (Eudo eller Odo): hertug i Aquitanien i det sydvestlige Frankrig (ca.700-735)

³ *Garonne og Dordogne*: floder mellem det sydvestlige Frankrig og den mere centrale del af landet.

⁴ Grundet nederlaget var Eudes ude af stand til at hindre de muslimske styrkers plyndringer og ødelæggelser i Bor-
deaux.

⁵ *Karl*: eller Charles, dvs. Karl Martel. Han var fyrste i Austrasien, dvs. den nordøstlige del af Frankerriget. Fra ca.
718 til 741 var han med titel *major domus* (hushovmester) Frankerrigets reelle hersker og blev grundlæggeren af
det karolingiske dynasti. Grundet sin sejr over de muslimske styrker ved Poitiers i 732 fik han tilnavnet Martellus
("Hammeren")

Omsider adskilte natten de kæmpende. Frankerne sænkede med betænkeligheder deres klinger, og idet de beskuede arabernes utallige telte, forberedte de sig til endnu et slag den næste dag.

5 Meget tidligt [næste dag], da de kom ud fra deres forskansning, så mændene fra Europa, at arabernes telte stadig stod i orden på det samme sted, hvor de havde opslået deres lejr. Uvidende om, at de var fuldstændig tomme, og urolige for, at saracenerne stod opstillet i kampformationer inden i [teltene], sendte de spejdere ud for at fastslå de faktiske omstændigheder. Disse spejdere opdagede, at alle ismaelitternes⁶ eskadroner var forsvundet. I virkeligheden var de i løbet af natten under den yderste tavshed flygtet, idet de med al hast søgte mod deres
10 hjemland. Europæerne, der var usikre og urolige for, at de blot var skjult for at vende tilbage [og overfalde dem] i et bagholdsangreb, udsendte grupper af spejdere alle vegne, men til deres store forbløffelse fandt de intet. Så uden at besvære sig med at forfølge de flygtende, nøjedes de med at dele byttet og vendte vel tilfredse hjem til deres eget land.

15

[*Fredagars krønike:*]

Så de [saracenerne] rejste sig under deres konge `Abd ar-Rahman og krydsede Garonne til byen Bordeaux, hvor de nedbrændte kirker og dræbte indbyggerne.⁷ Derfra rykkede de til Poitiers,
20 og her - jeg er ked af at sige det - brændte de kirken for den velsignede Hilarius. Herefter rykkede de frem med henblik på en lignende ødelæggelse af kirken for den velsignede Martin [i byen Tours]. Men idet han lod dristigheden rådføre sig, opstillede prins Karl⁸ sin slagorden til kampen imod dem, og han kom over dem som en mægtig krigsmand. Med Kristi hjælp løb han deres telte over ende, idet han under slaget hårdt forfulgte dem for at sønderknuse dem i deres
25 fald. Og da `Abd ar-Rahman omkom i slaget, ødelagde han [Karl] totalt deres hære, spredte dem som kornstubbe foran sit rasende stormløb, og under Kristi magt ødelagde han dem. Således triumferede han over alle sine fjender på denne hans herlige sejrsmiddag!

30 [*'Abd al-Hakam:*]

'Ubayda⁹ [havde] udnævnt 'Abd ar-Rahman 'Abd Allah al-Akki til Andalusens guvernør. 'Abd ar-Rahman var en dydig mand, og derfor foretog han en militær ekspedition [*ghazi*] til 'Ifranja [Franken]. De [frankerne] var de mest fjernt[boende] fjender af [muslimerne i] Andalusien.
35 'Abd ar-Rahman tog meget bytte og opnåede en sejr over dem. Han skaffede sig meget ædelstensbelagt guld, dækket af perler, rubiner og krysolit, og han beordrede, at det blev opdelt. Han [hjem]sendte en femtedel [til 'Ubayda] og delte [resten] blandt de muslimer, der var med ham. Da nyheden nåede 'Ubayda, blev han meget vred. Han sendte en besked til 'Abd ar-Rahman, og forlangte at han sørgede for at komme [tilbage] til ham. 'Abd ar-Rahman sendte da
40 en besked til 'Ubayda, der lød: "Indtil Himlen og Jorden forenes,¹⁰ vil Den Nådige få de hengivne

⁶ *Ismaelitter*: dvs. arabere, der ifølge Det gamle Testamente nedstammede fra Ismael.

⁷ Plyndringen af Bordeaux – se ligeledes *Anianes Annaler* ((C. Devic & J. Vaissette (red.): *Historie generale du Languedoc*. Toulouse (1875) 2:2:5) samt *Moissacs krønike* (MGH SS 1:191).

⁸ Dvs. Karl Martel, jf. note ovenfor.

⁹ Dvs. 'Ubayda b. 'Abd al-Rahman al-Sulami, den muslimske guvernør i Nordafrika

¹⁰ Dvs. indtil Dommedag

til at drage ud [for at bekrige de vantro].” Derefter anførte han endnu et togt [*ghazi*] mod frankerne. Han og alle hans følgesvende led martyrdøden. Yahya fortæller os, at hans død fandt sted i året 115.¹¹

5

[*Ibn al-Athir:*]

I dette år, og det var året 113, udnævnte 'Ubayda 'Abd ar-Rahman Ibn 'Abd Allah al-Ghaliqi til Andalusens guvernør. Han foretog en militær ekspedition [*ghaziyan*] til 'Ifranja [Franken] og han trængte dybt ind i frankernes land. Han tog meget bytte, og han skaffede sig meget ædelstensbelagt guld, dækket af perler, rubiner og smaragder. Han opdelte det og fordelte det mellem folkene. Nyheden nåede 'Ubayda og han blev han meget vred. Han sendte besked til 'Abd ar-Rahman og revsede ham. 'Abd ar-Rahman svarede, at han var en dydig mand [og]: ”Indtil Himlen og Jordan forenes,¹² vil Allah få de hengivne til at drage ud [for at bekrige de vantro].” Han drog da ud, idet han anførte en militær ekspedition [*ghaziyan*] til frankernes land. Det siges at dette var i året 114, og dette er det korrekte år. Han og de, der var med ham døde som martyrer for troen [*shuhada'i*].

20

[*Unavngiven arabisk krønike:*]

[*En af forfatteren unavngiven lokal frankisk greve forsøger at bekæmpe den muslimske invasionsstyrke ledet af Abderrahman. Men Abderrahman var for det meste sejrrig*] og hans folk blev opildnede af deres fortsatte succes, idet de var fulde af tillid til deres egen tapperhed og deres emirs militære færdigheder. Og dette fik de dagligt bekræftet. [...]

25

Idet de [muslimerne] krydsede floden Garonne,¹³ ødelagde de deres [de kristnes] marker, brændte landsbyer og tog utallige fanger. Og denne hær drog igennem overalt som en hærgende storm. Fremgangen gjorde disse krigere umættelige. Ved overgangen af floden, besejrede Abderrahman greven i dette område, og greven trak sig tilbage til sin by,¹⁴ men muslimerne omringede og bekrigede den og trængte ind i den med magt. For alt gav efter for deres livsødelæggende krumsabler. Greven selv faldt under forsvaret af byen,¹⁵ og de [muslimerne] skar hovedet af ham. De drog da væk belæst med bytte, der bestod af guldornamenter, topaz, hyacint [zirkon], og smaragder til alle.

30

Hele Frankens folk skælvede på grund af den frygtelige hær, og de begav sig til deres konge Calvus [Karl Martel],¹⁶ og fortalte ham om den ødelæggelse, som de muslimske ryttere havde forvoldt, og nu red de [muslimerne], som de ville, gennem hele landet ved Narbonne, Toulouse og Bordeaux. Og de fortalte kongen om deres greves død.

35

¹¹ Den muslimske tidsregning regnes fra år 622. De muslimske kronikørers datering af begivenhederne afviger nogle år fra de kristne optegnelser, der angiver året 732.

¹² Dvs. indtil Dommedag

¹³ *Garonne*: flod i Sydvestfrankrig, se note oven for.

¹⁴ Der er muligvis tale om Bordeaux, der under felttoget blev hærget og ødelagt, se note oven for.

¹⁵ Der kan her ikke være tale om Eudes (Eudo) af Aquitanien, der omtales i andre kilder, men muligvis en af dennes hærførere eller undervasaller

¹⁶ *Calvus*: Karl Martel – se note oven for.

Kongen bød dem at være ved godt mod og tilbød at hjælpe dem. I år 114 steg han til hest, tog med sig en talløs hærske og drog mod muslimerne. Disse var nu kommet til byen Tours, som de ønskede at indtage, eftersom Abderrahman her fik underretning om den store hærske, der kom imod dem. Og Abderrahman og andre forudseende ryttere så den uorden, der var blandt

5 de muslimske tropper, der var lastet med bytte. Men de vovede ikke at mishage soldaterne ved at beordre dem til at efterlade alt undtagen deres våben og krigshest. Og sikker på deres konstante held, og idet de stolede på deres folks tapperhed og nærrede uberettiget tillid til de andre ledere, så de stort på fjendernes antal. Men en sådan mangel på disciplin er altid fatal for hære.

I begæret efter at vinde mere bytte forstærkede de [muslimerne] deres belejringsindsats og

10 de kæmpede så voldsomt, at de stormede byen næsten for øjnene af den fjende, der kom for at frelse den. Og den dag var muslimernes raseri som arrige tigres, og de foretog en forfærdelig massakre på indbyggerne i byen. Så det lader til, at Gud straffede dem og lykken vendte dem ryggen.

Nær floden Ovars [Loires] bred, tog de to store kristne og muslimske hære, med to forskellige sprog, opstilling med frygt for hinanden. Abderrahman, der erindrede sig sit tidligere held, var

15 den første til at angribe, og stødte frem med sine rytteres rædselsvækkende kraft mod de kristne, der mandigt stod imod. Og den blodige kamp stod på dagen igennem. Natten adskilte de to fjendtlige hære.

Da den næste dag kom, ved morgengryet, trængte de rasende muslimske hærførere, der tørstede efter blod, og var opsatte på hævn, ind i midten af de fjendtlige rækker. Men under den mest glødende del af kampen, så Abderrahman, at en stor del af hans kavaleri [havde forladt slagmarken, og] ilede afsted for at forsvare deres rigdomme, [der var samlet i deres lejr, der truedes af fjenden]. Denne bevægelse satte uorden og forvirring i hans folk og han [Abderahman, der frygtede denne uorden, der måtte opstå] løb frem og tilbage [og opfordrede dem til at

25 gøre deres pligt]. [Han opdagede dog, at det var umuligt at holde dem tilbage, og] idet han kæmpede med de tapreste, [hvor slaget end rasede mest voldsomt], blev han dræbt med sin hest, efter først at være blevet gennemboret af utallige spyd. Alt var nu i forvirring, og de [muslimerne] gav efter overalt, og trak sig i ly af nattens mørke fra den forfærdelige slagmark. De kristne fulgte op på deres sejr og forfulgte [de besejrede] nogle dage. Da de [muslimerne] trak sig tilbage måtte de udholde mange angreb, og under ufattelige rædsler fortsatte kampen helt

30 til Narbonne. Denne skæbnesvangre kamp og den hæderkronede hærledes død fandt sted i året 115.

35 [*Om senere togter mod Frankeriget og de kristne nordspanske kongeriger beretter Ibn al-Athir:*]

I 177 [17. april 793], sendte Hisham, Spaniens fyrste,¹⁷ en stor hær under Abd al-Malik b. Abd al-Wahid b. Mugiths kommando ind på fjendens territorium, og [hæren] gjorde strejftog så langt som Narbonne og Jaranda.¹⁸ Denne general angreb først Jaranda, hvor der var en frankisk elitegarnison. Han dræbte de modigste, ødelagde mure og tårne i byen og formåede næsten at indtage den. Han marcherede derefter til Narbonne, hvor han gentog de samme handlinger. Idet han herefter trængte frem, nedtrampede han Cerdagne-landet.¹⁹ I flere måneder drog han

¹⁷ Hisham d.1., emir i Spanien (al-Andalus) 788-796

¹⁸ Jaranda: Girona i det nordøstligste Spanien

¹⁹ Distriktet La Cerdana i Puigcerda-regionen i Pyrenæerne nær Andorra.

gennem dette land i alle retninger, idet han voldtog kvinder, dræbte krigere, ødelagde fæstninger, brændte og plyndrede alt og drev fjenden tilbage, som flygtede i uorden. Han vendte sikkert og i god behold tilbage, idet han slæbte Gud ved, hvor meget bytte, med sig. Dette er en af de mest berømte ekspeditioner udført af muslimerne i Spanien. [...]

5

I 210 [23. april 825] sendte Abd ar-Rahman b. al-Hakam²⁰ en stærk kavalerienhed under ledelse af Ubayd Allah, kendt under navnet Ibn al-Balansi, ind på frankisk territorium. Denne officer anførte razziaer i alle retninger, begik mord og plyndring og tog fanger. Et sammenstød med de vantros tropper, der fandt sted i måneden Rabi' [al-awwal] [juni-juli], endte med, at de sidstnævnte, som mistede mange mænd, flygtede. Vores mænd vandt der en vigtig sejr. [...]

10

I 223 [2. december 837], sendte Abd ar-Rahman b. al-Hakam, Spaniens hersker, en hær mod Alava.²¹ Den slog lejr nær Hisn al-Gharat, som den belejrede. Den tog det bytte, som fandtes der, dræbte indbyggerne og trak sig tilbage, idet den bortførte kvinder og børn som fanger. [...]

15

I 231 [6. september 845] rykkede en muslimsk hær ind i Galicien²² i de vantros område, hvor den plyndrede og massakrerede alle. Den trængte så langt frem som til byen León,²³ som den belejrede med katapulter. De skrækslagne indbyggere flygtede, opgav byen og hvad den indeholdt, således at muslimerne kunne plyndre den, som de ville, og derefter forvandle alt, hvad der var tilbage til ruiner. Men de trak sig tilbage uden at have været i stand til at ødelægge murene, fordi de var sytten alen brede, og de kunne ikke gøre andet end åbne mange brecher i dem. [...]

20

I 246 [27. marts 860] Muhammad b. Abd ar-Rahman²⁴ trængte frem med mange tropper og et stort militært apparat mod Pamplona-regionen. Han nedbrød, ødelagde og hærgede dette område, hvor han plyndrede og såede død.

25

30 [Syrus af Cluny:]

[Som det er fremgået ovenfor, standsede de muslimske angreb på Frankerriket stoppede ikke efter slaget ved Poitiers, men fortsatte langt op i 900-tallet. I år 887 erobrede muslimer fra Spanien den gamle romerske bjergfæstning Fraxinetum i nærheden af det nuværende St. Tropez. Herfra sendte de plyndringstogter ud mod kristne klostre og byer i hele Provence og Rhindal-området.²⁵

35

²⁰ Abd-ar-Rahman d.2., emir i Spanien 822-852

²¹ Alava: område i det nordlige Spanien/Baskerlandet

²² Galicien: det nordvestligste hjørne af Spanien.

²³ León: by i det nordlige Spanien

²⁴ Muhammed d.1., emir i Spanien 852-886

²⁵ På grundlag af kristne kilder blev de muslimske krigere i Fraxinetum i traditionel dansk og vestlig historieskrivning opfattet som "pirater", men nyere forskning tolker bl.a. på grundlag af arabiske kilder Fraxinetum som en muslimsk grænsestat, befolket af helligkrigere, der førte jihad mod det kristne Europa. Ifølge Mohammad Ballan er vestlige historikeres skelnen mellem "pirater", der plyndrede og "hellige krigere", der bedrev muslimsk jihad, meningsløs, fordi muslimerne i Fraxinetum gjorde begge dele og ikke skelnede på denne måde. Se "Fraxinetum: An Islamic Frontier State in Tenth-Century Provence", *Comitatus: A Journal of Medieval and Renaissance Studies in the property*

I år 939 plyndrede de Skt. Gall klosteret i Schweitz og dræbte og tilfangetog mange kristne pilgrimme på vej over Alperne mod Rom. Natten mellem den 21-22. juli i år 972 angreb muslimerne en gruppe kristne pilgrimme på vej hjem fra Rom over Skt. Bernhards passet. Her tog de muslimske helligkrigere abbed Maieul fra Cluny-klosteret som gidsel. Det første kildeuddrag af Syrus af Clunys beretning indeholder et uddrag af det brev, som abbed Maieul i muslimsk fangenskab skrev til Cluny-klosteret for at anmode klosteret om at betale muslimerne en løsesum for ham:]

5
10
"Maiolus, holdt som gidsel, ydmyget og i lænker, sender hilsener til sine herrer og brødre, munkene af Cluny. Belials²⁶ horder har omringet mig; dødens snarer har grebet mig. Jeg anmoder jer om at sende en betaling af løsesummen for mig og for dem, som er holdt fangen her sammen med mig."

15
[Det andet uddrag af Syrus beretning om abbed Maieuls muslimske fangenskab handler om, hvordan den tilfangetagne abbed Meieul diskuterede kristendommens fordele med de af hans muslimske gidseltagere, der havde hånet den kristne tro.]

20
[Abbed Maieul] gennemborede Kristi fjender med spyddet af Guds ord, idet han viste kristendommen som den gode og sande religion og ved hjælp af beviser og de mest troværdige argumenter forsøgte han at vise dem, hvordan han, som de tilbad som Gud, hverken kunne befri sig selv fra straf eller kunne hjælpe dem på nogen måde."²⁷

25
[Gidselstagningen af abbed Maieul fik efterfølgende de kristne feudalherrer i den sydlige del af Frankerriget til endelig at fordrive muslimerne fra Fraxinetum-fæstningen.]

30
J. M. Rosenløv & M. Pihl: *Korstogene – Islams ekspansion og kristen modoffensiv* (2014)

35
Krøniken fra 754: her efter W.S. Davies (red.): *Readings in Ancient History: Illustrative Extracts from the Sources*, vol. 2: *Rome and the West*. Boston (1913) s.362ff. *Fredegars krønike*: her efter J. M. Wallace-Hadrill: *The Fourth Book of the Chronicle of Fredegar with continuations*, London (1960) s.90f. *'Abd al-Hakam: 'Futuh Misr'* ed. C.C. Torrey. New haven (1922) s.216f. *Ibn al-Athir: 'Al-Kāmil fī al-tārīkh'*, Beirut (1965), vol. 5, s.174. For begge se: For begge se: William E. Watson: *Tricolor and Crescent: France and the Islamic World*, Westport (2003), s.152f samt "The Battle of Tours-Poitiers Revisited", *Studies in Western Civilization*, vol.2, nr. 1 (1993). Den unavngivne arabiske krønikes gengivelse af slaget stammer fra et arabisk manuskript fra Andalusien oversat af Don Jose Antonio Conde i hans værk *Historia de la dominación de los árabes en España sacada de varios manuscritos y memorias arábicas*, Madrid (1820) vol. 1,

of University of California Los Angeles (2010) s. 23-76. Den muslimske krønikeskriver og geograf, Ibn Hawqal (død ca. 978 e. Kr.) kaldte f.eks. muslimerne i Fraxinetum for "mujâhidin", d.v.s. hellige krigere. Se Ballan s.55.

²⁶ Abbed Meieul af Cluny sammenligner her sine muslimske gidseltagere med djævelens håndlangere. Se f.eks. også Paulus Andet Korintherbrev 6:14: "Træk ikke på samme hammel som de vantro! For hvad har retfærdighed med lovløshed at gøre, eller hvad har lys til fælles med mørke? Hvordan kan Kristus og Beliar stemme overens ..."

²⁷ Iflg. bl.a. Mohammad Ballan var historien om abbed Maieuls tilfangtagelse af islams helligkrigere på Fraxinetum med til at forme korstogstankens udvikling senere. F.eks. kom Pave Urban d. 2 selv fra Cluny-klosteret og bad ved abbed Maiolus grav i Souvigny umiddelbart inden han holdt sin korstogstale i 1095. Ballan side 31-32.

s.69-72. Condes værk er en samling af oversættelser af en række nu svært tilgængelige arabiske manuskripter. Condes kilde er muligvis Ibn al-Abbar (1199-1260), der bygger på ældre arabiske kronikører. Se Condes egen noget upræcise kildeangivelser s. XXVIIff. til "Aben Aalabar, el Codai, valenciano" - i den engelske oversættelse (ved J. Foster): *History of the Dominion of the Arabs in Spain* s.22ff. (især s.23f.).

- 5 Andre mulige ophavskilder, se: M. A. Enan: *Decisive Moments in the History of Islam*. Lahore (1943) s.61-64 (note 19 s.72). Engelske oversættelser, se f.eks. Fosters noget ordrige s.108-111 samt den mere genfortællende hos E. Creasy: *Fifteen Decisive Battles of the World*. Oxford (1915) s.184-186. Ibn al-Athir om de senere togter: 'Al-Kāmil fī al-tārīkh', E. Fagnan: *Annales du Maghreb et de l'Espagne*, Algiers (1898) s. 144, 200, 211, 222, 236. Her efter B. Yeor: *The Decline of Eastern Christianity under Islam. From Jihad to Dhimmitude*. Cranbury 1996, 281f. Syrus af Clunys gengivelse af abbed Maieuls gidselbrev til Clunyklostret i 972 oversat af M. Pihl efter S. G. Bruce: "An abbott between two cultures: Maiolus of Cluny considers the Muslims of La Garde-Freinet", *Early Medieval Europe*, 2007, nr. 15, side 433. Abbed Maieuls svar til sine muslimske gidseltagere oversat af M. Pihl fra Benjamin Z. Kedar: *Crusade and Mission – European Approaches toward the Muslims*", Princeton (1984), s. 42.
- 10

15